

УДК 070.41

ПРОБЛЕМИ ІСНУВАННЯ БАГАТОМОВНИХ ВИДАНЬ

Гриджина В.В.

На сьогодні однією із найгостріших проблем залишається мовна ситуація в країні. З'являються друковані видання, які паралельно виходять двома, трьома мовами.

У 1996 році 10 ст. Конституції України було зазначено: „Державною мовою в Україні є українська мова” [4]. Та, за дослідженнями доктора історичних наук В. Романцова, „Як за часів радянської влади, так і в перші роки незалежності спостерігається процес русифікації жителів України – а не їх „українізація”, – незалежно від їхнього походження” [7, с.22].

Про нестабільну мовну ситуацію свідчать і законодавчі акти, пов'язані з функціонуванням засобів масової інформації. Так, якщо в Законі України „Про рекламу” в редакції від 11.07.2003 року, в ст. 6 „Мова реклами” зазначалося, що „Реклама розповсюджується на території України виключно українською мовою” [3], то у 2004 році були внесені зміни, і ця стаття і донині звучить „Застосування мови у рекламі здійснюється відповідно до чинного законодавства України про мови” [2]. У свою чергу Закон України „Про мови”, прийнятий у 1989 році, ще за часів Радянської республіки, у ст. 33 „Мова засобів масової інформації” визначає, що „мовою офіційних засобів масової інформації є українська мова... можуть також бути мови інших національностей”.

Для того, щоб перевірити феномен функціонування паралельних версій видань, було обрано газети „День”, „Голос України”, „Дзеркало тижня”.

Об'єктом дослідження були паралельні українські та російські версії газет „День” за 21 лютого 2006 року, „Голос України” за 23 лютого 2006 року, „Дзеркало тижня” за 18-24 лютого 2006 року.

Предметом дослідження була якість подачі матеріалів. Під якістю розуміється: переклад, оформлення і спрямованість на аудиторію.

Ще І. Франко писав у своїй праці „Дещо про мистецтво перекладу”, що треба досконало володіти іноземною мовою для зберігання чистоти мови [8, с.398]. А український філолог О. Потебня, уподібнюючи структуру твору структурі слова, вирізняв три компоненти: зовнішня форма (мова), зміст і внутрішня форма (спосіб уявлення змісту) – ці три компоненти має оригінал і, відповідно, перекладний матеріал [6]. Найчастіше при перекладі зберігають зміст.

Переклад. Серед розглянутих газет лише одне видання має задовільний рівень перекладу – це „Голос України” – українська і російська версії статей ідентичні за змістом. Газети ж „День” і „Дзеркало тижня” мають проблеми з перекладом. Перша особливість цих видань у тому, що вони не мають єдиної мови оригіналу видання. То ж виходить, що і в українському і в російському варіанті, наявні перекладні статті. Звідси виникає ряд проблем.

Одна з цих проблем – це „автоматичний переклад” [5, с.4], тобто не авторський, а машинний. При машинному перекладі іде переклад не змісту твору, а слів, тобто в

кінцевому варіанті не зберігається жодний з компонентів тексту. А редакторський рівень недостатній, щоб підтримувати чистоту мови.

Так з'являється калькування, як приклад, заголовки: „Спрос на тишину не удовлетворен” || „Попит на тишу не завдоволений” (День. – 2006. – № 27 (2249). – С.5); „Глазами чьими я смотрю на мир?” || „Очима чийми я дивлюсь на світ?” (Дзеркало тижня. – 2006. – № 6 (585). – С. 19).

А газета „День” у статті „Попит на тишу не завдоволений” культивує ще й такі перекладні пари, як: сыр-бор – веремія, злословят – лихословлять, оспаривать – оспорювати (хоча в даному випадку доречніше було б використати слово „оскаржувати”) (День. – 2006. – № 27 (2249). – С.5).

Існує і проблема переносу іншомовних слів з вживанням лапок. Так, у російській версії „Дзеркала тижня” у статті „Ламаючи коди „Архе”, або Осяяні світлом Дереша” з'являються вирази в лапках: „... влияния во Львове, „Неньці-Україні” да... версия реализации идеи „сродной праці”... Терезиной „цьоці” (Дзеркало тижня. – 2006. – № 6 (585). – С. 20). А в українській версії цієї ж газети є стаття „...Великий час” Сергія Аверинцева”, де подаються російською мовою уривки віршів (Дзеркало тижня. – 2006. – № 6 (585). – С. 22). У цьому ж російському номері подається україномовний заголовок „Я піду в далекі гори” взагалі без вживання лапок.

Хоча треба відзначити, що в газеті „Дзеркало тижня” існують і авторські переклади. Прикладом є статті та заголовки: „Свою звезду в созвездии зажги” || „Щоб помітили сузір'я, засвіти свою зорю” (Дзеркало тижня. – 2006. – № 6 (585). – С. 16); „Аліса здесь по-прежнему живет” || „Аліса тут живе, як і колись” (Дзеркало тижня. – 2006. – № 6 (585). – С. 18).

Оформлення паралельних видань. Мова зображень універсальна, але і тут виникають певні складнощі.

У „Дзеркалі тижня” до статті „Ефемерні переговори” подано фотографію, на якій зображена табличка на воротах „Стой запретная зона МО РФ” (Дзеркало тижня. – 2006. – № 6 (585). – С. 2). В україномовній версії логічно було б подати переклад напису чи хоча б пояснення до ілюстрації. У цьому ж номері, але російськомовному, є зворотній випадок фотографія рецензованої україномовної книжки О. Ірванця „Лускуччик-2004”.

Графічне оформлення матеріалів видання і внутрішня форма перекладів. Тут вже згадувалася стаття у „Дзеркалі тижня” „Ламаючи коди „Архе”, або Осяяні світлом Дереша”, філософська рецензія на книжку Л. Дереша „Архе”, в українській версії наявні виділення слів і окремих букв великими прописними літерами. По тексту виділяється слово ТОЦО: „статя частиною ТОЦО”, „стає частиною Абсолюту ТОЦО”. А останнє речення виглядає наступним чином „У світлі сонця, що вмирає на горизонті, крапочки на їх тілі зливаються в суцільну лінію, і я бачу Слово-Речення-Текст природи, смерті та життя...” (Дзеркало тижня. – 2006. – № 6 (585). – С. 20). Отже, у статті наявне графічне виділення надтексту (внутрішньої форми змісту твору): ТОЦО – ТОЦО – Я. При перекладі було намагання збереження графічного виділення змісту, та при цьому було втрачено внутрішню форму оригінального тексту. Отже, російський переклад виглядає досить штучно: „стать частью И ТОМУ ПОДОБНОГО”, „становится частью большого Абсолюта И ТОМУ ПОДОБНОГО”, в останньому ж реченні неможливо виділити літеру Я в слові „життя”. Отже, російськомовний варіант графічного виділення надтексту: И ТОМУ ПОДОБНОГО – И ТОМУ ПОДОБНОГО – не відповідає внутрішній формі оригінального тексту.

Аудиторія. Не зовсім зрозуміла аудиторія, для якої виходять паралельні версії. Так нагадаємо згадувану тут Ст. 33 Закону України „Про мови”, що „мовою офіційних

засобів масової інформації є українська мова... можуть також бути мови інших національностей". Та жодне з розглянутих видань не виходить російською мовою як єдиною, тобто не орієнтується на російськомовну аудиторію. Так, „Голос України” в російській версії друкує Постанови ЦВК мовою оригіналу, тобто українською, те ж саме стосується і Передвиборних програм Блоку „Наша Україна”, Блоку Юрія Кармазіна і всіх матеріалів рубрики оголошення. У російськомовній версії газети „День” вся реклама виходить українською мовою, навіть реклама фотоконкурсу, який організує редакція (яка в свою чергу вважає себе багатомовним виданням – крім української і російської, газета виходить ще й англійською). А „Дзеркало тижня” не тільки в російськомовній версії друкує рекламу українською, а й в українській – російською.

То ж як факт порушення українського законодавства згадаймо ще Закон „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” в редакції від 11.05.2004, де у ст. 4 „Мова друкованих засобів масової інформації” зазначається, що „друковані засоби масової інформації в Україні видаються державною мовою, а також іншими мовами. Стиль і лексика друкованих засобів масової інформації мусять відповідати загально визнаним етично-моральним нормам” [1]. Навряд чи розглянуті вище калькування, вживання російської мови в українській і української в російській є загальноживаними нормами.

На сьогодні в Україні існують видання, які мають російськомовний переклад (всі розглянуті газети, навіть у вихідних даних, подають загальний наклад, тобто не виділяють український тираж і російський).

У паралельних версіях оригінальні публікації можуть бути написані як українською, так і російською мовою. У більшості редакції використовують автоматичний переклад, що подекуди призводить до втрати змісту. Графічні ж виділення надтексту при перекладі змісту втрачають внутрішню форму оригіналу, а отже, й сенс.

Випускаючи подібну продукцію, редакції не усвідомлюють для кого вони працюють і хто їх аудиторія. Людина, що купила російськомовну газету навряд чи купуватиме рецензовану українську книжку.

Редакції не усвідомлюють і того, що подібною продукцією порушують Законодавство України.

А правосвідомість читачів недостатня, щоб відстоювати свої інтереси у суді.

Список літератури

1. Закон України „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” у редакції від 11.05.2004 № 1703-IV
2. Закон України „Про рекламу” у редакції від 03.02.2004 № 1407-IV
3. Закон України „Про рекламу” у редакції від 11.07.2003 № 1121-IV
4. Конституція України. – К.: ВР, 1996.
5. Коптілов В. Теорія і практика перекладу. Навч. пос. – К.: Юніверс, 2003. – 280 с.
6. Потебня А.А. Из лекции по теории словесности. – Харьков, 1894.
7. Романцов В. Як населення України користувалося рідною мовою // Дзеркало тижня. – 2006. – № 6 (585). – С.22.
8. Франко І. Твори в 20-ти т. – Т. 16. – К.: Держлітвидав, 1995.

Поступила до редакції 14.03.2006 р.